

Inzet Nederlandse F-16's boven Libië

Fast and flexible

Nederlandse F-16's zijn in 2011 ingezet tijdens *Operation Unified Protector* bij Libië. F-16's vliegen al tien jaar boven Afghanistan, maar *Unified Protector* toonde niet alleen aan dat operaties qua taakstelling verschillend kunnen zijn, maar ook dat de luchtmacht door training en *mindset* in staat is daar op in te spelen. Alle naar *Unified Protector* uitgezonden Nederlandse militairen bleken in staat op zeer korte termijn voor meerdere maanden van huis te gaan, te kunnen werken in een nieuwe, internationale operatie en tegelijkertijd de werklocatie op te bouwen. De NAVO liet met *Unified Protector* zien dat luchtoperaties, ook in zeer dynamische situaties, ook zonder eigen mensen op de grond uit te voeren zijn. Moderne sensoren, goede inlichtingen en slimme wapens maken het immers mogelijk om het luchtwapen zeer nauwkeurig in te zetten en onderscheid te maken tussen legitieme en niet-legitieme doelen.

*J. van Deventer – luitenant-kolonel van de Koninklijke Luchtmacht**

Als de internationale gemeenschap in maart 2011 op basis van een resolutie van de VN-Veiligheidsraad besluit tot militair ingrijpen in Libië, vindt ook in Nederland de discussie plaats over een mogelijke bijdrage. De ochtend na het aannemen van resolutie 1973 moet ik mij melden bij de Commandant Vliegbasis (CVB) Leeuwarden. Hij heeft bericht gekregen dat er wordt gewerkt aan een mogelijke inzet van Nederlandse F-16's en vertelt me dat als dat gebeurt, ik die taak met een detachement van de vliegbasis ga uitvoeren. Hoewel de politieke besluitvorming in Nederland uiteindelijk nog enkele dagen duurt, begint voor ons op dat moment *Operation Unified Protector*.

Deze operatie – en nog meer de voorafgaande *Operation Odyssey Dawn*, waar Nederland niet aan bijdraagt – kenmerkt zich door een zeer snelle inzet van lucht- en marine-eenheden. In enkele dagen tijd wordt een internationale strijdmacht opgebouwd, die in zeven maanden

een einde maakt aan de gewelddadigheden van het Gaddafi-regime tegen de burgerbevolking van Libië. Om de opgedane ervaringen te delen beschrijf ik in dit artikel mijn ervaringen en observaties als Detachementscommandant van het zogenoemde 1 (NLD) Fixed Wing Element. Ik begin met het weergeven van de *sequence of events* zoals die volgt op dat gesprek met de CVB. Vervolgens bespreek ik enkele, mijns inziens opvallende, elementen van de Nederlandse inzet en de NAVO-operatie.

Sequence of events

Tijdens het gesprek met de CVB blijkt dat het kabinet een militaire bijdrage overweegt en mogelijk zes F-16's en een (K)DC-10 tankvliegtuig wil inzetten. De verwachting is dat de F-16's *multi role* inzetbaar zullen zijn en gaan opereren vanaf een *Deployed Operating Base* (DOB) ergens in Zuid-Europa.¹ Er is echter nog geen politieke beslissing, zodat we nog geen voorbereidingen mogen treffen. Als het zover komt hebben we *ten days notice to move*. Dat betekent dat we na de besluitvorming tien dagen hebben om onze vliegtuigen en het daar-

* De auteur was werkzaam als Detachementscommandant van 1(NLD)Fixed Wing Element-1.

1 *Multi Role* is het principe dat vliegtuigen en vliegers voor zowel luchtverdediging (*Air-to-Air*), als grondaanval (*Air-to-Ground*) kunnen worden ingezet.

bij benodigde materiaal en personeel gereed te krijgen voor verplaatsing. Vervolgens lopen de CVB en ik naar *Intell* en krijgen we een briefing over de situatie in Libië en de status van de Libische strijdkrachten.

Hoewel we dus nog niets mogen voorbereiden, gaat de knop op het veld direct om. Een *Reaction Force (RF) deployment* kun je namelijk maar in één keer goed doen en als er eenmaal een besluit tot deelname valt, wordt van ons ongetwijfeld meer snelheid dan die tien dagen verwacht. De agenda's worden vrijgemaakt en de *Battle Staff* komt bij elkaar om de plannen van de Reaction Force door te nemen.² Er wordt dus voortvarend, maar zeer zeker met de handrem er op, aan de slag gegaan. Qua personeel kijken we alvast naar de invulling van de belangrijkste functies. Dat houdt niet alleen het selecteren van de benodigde vliegers in, maar ook het aanwijzen van de verschillende afdelingshoofden. Het op korte termijn inzetten van F-16's in een oorlogsgebied ver van huis is een complexe operatie en vergt perfecte logistieke, technische en operationele ondersteuning met de juiste mensen op de juiste plaats. Verder identificeren de planners op Leeuwarden welke vliegtuigen er mee kunnen. Deze moeten natuurlijk volledig operationeel inzetbaar zijn en omdat de verwachting is dat er lange vluchten moeten worden uitgevoerd, moet er op korte termijn ook geen groot onderhoud nodig zijn. Tussen het opstarten van het planningsproces door volgen we de (politieke) ontwikkelingen. Er komt die vrijdag geen duidelijkheid en ons geduld gaat op de proef worden gesteld. Aan het einde van de werkdag informeren we bij de verschillende squadrons het personeel over de ontwikkelingen van die dag en de mogelijk ophanden zijnde uitzending. Iedereen wordt naar huis gestuurd met het bericht dit weekend vooral het nieuws te volgen en – als je het niet wilt missen – de GSM in de gaten te houden.

Vorbereiden en configureren

Als de *Battle Staff* op zaterdagochtend weer bij elkaar komt is er nog steeds geen besluit.

FOTO ANDD, D. DEVAAL



We kunnen daarom eigenlijk niet echt verder, maar proberen het momentum toch te behouden. Waar mogelijk zetten we administratieve voorbereidingen voort. In het nieuws zien we ondertussen dat de Fransen al boven Libië vliegen en dat geeft wat kriebels. Op zondagochtend blijkt dat die nacht met *Odyssey Dawn* daadwerkelijk een interventie is begonnen. In Nederland is er nog geen besluit. Om er toch klaar voor te zijn wordt die dag daar waar mogelijk materiaal gereed gemaakt voor transport. Dat betekent overigens meer dan een paar 'moveboxen' met *spare parts* inpakken. Om voor langere tijd en ver van huis te kunnen opereren zijn er niet alleen verschillende soorten testapparatuur, gereedschappen en reserveonderdelen nodig, maar ook extra bewapening, verbindingsmiddelen, generators, et cetera. Alles bij elkaar is dat een volume van zo'n zeventig zeecontainers. De technici brengen die dag ook de F-16's alvast in de juiste configuratie. Ook daar is meer voor nodig dan alleen even de banden oppompen. De vliegtuigen krijgen extra *fuel tanks* en een stoorzender onder de romp. De zelfverdedigingssystemen van het vliegtuig laden we met de juiste software voor de aanwezige dreiging en het overlevingspakket in de schietstoel passen we aan aan het klimaat en de omstandigheden in het inzetgebied. Daarnaast worden de vliegtuigen alvast

² De *Battle Staff* bestaat uit de Basis Commandant met zijn stafhoofden en Squadron Commandanten.



Inspectie van een Nederlandse F-16 op de basis Decimomannu na terugkeer van een vlucht boven Libië, april 2011

naar de uitzendlocatie. Dat noodzaakt tot slim nadenken over wat wel direct nodig is en met de eerste (of tweede) transportvlucht mee moet en welke spullen over de weg kunnen omdat we ze wel enkele dagen kunnen missen. Hoewel de locatie op dat moment dus nog niet zeker is, is de verwachting dat het materiaal via de weg en een overtocht met een veerboot er in een dag of vier, vijf kan zijn. Met een operationele blik wordt zo een juiste volgorde aan het te vervoeren materiaal gegeven.

Decimomannu

Op dinsdagavond 22 maart komt het verlossende woord uit de Ministerraad. Nederland doet – onder NAVO-vlag – mee met één mijnenjager, één (K)DC-10 tankvliegtuig en zes F-16's. De F-16's krijgen inderdaad het mandaat Air-to-Air missies, waarbij ook inlichtingen mogen worden vergaard. De inzet is initieel in het kader van de controle van het wapenembargo, maar de verwachting is dat dit op korte termijn kan worden uitgebreid met controle van de no-fly zone. Hoewel de Tweede Kamer er nog over moet debatteren, is het nu nu dus echt mogelijk zaken in gang te zetten en bijvoorbeeld het nodige transport te boeken. Direct

Nog geen twaalf uur nadat ook de Tweede Kamer steun aan de missie heeft gegeven zijn de vliegtuigen al vertrokken

bewapend, om zo een eerste voorraad mee te kunnen nemen. Omdat ondertussen ook de personeelslijst van zo'n honderdvijftig man is opgesteld, zijn we eigenlijk wel klaar voor vertrek en is het wachten op de go. Ondertussen sturen meer en meer landen reeds eenheden.

Vervolgens duurt dat wachten nog twee dagen. Na het weekend is te merken dat alle staven en eenheden weer bezet zijn, want er ontstaat een niet aflatende stroom aan nieuwe informatie. Hierin verandert de Deployed Operating Base ongeveer elke twee uur en wijzigen de richtlijnen voor de personele omvang van het detachement elke twintig minuten. Dat zorgt voor continue wijzigingen in de planning en we moeten de plannen vaak onder grote tijdsdruk aanpassen. Ook krijgen we wat meer informatie over het te verwachten mandaat en lijkt de politiek daarbij te kiezen voor een Air-to-Air taak. De Battle Staff bekijkt die dagen nogmaals kritisch het ingepakte materiaal en de aangegeven prioriteiten. De verschillende afdelingen hebben namelijk allemaal het liefst al hun spullen gelijk de eerste dag op de locatie en zodoende is aan zeventig procent van het materiaal een *prio 1* gegeven. Maar de beschikbare vervoerscapaciteit zal beperkt zijn en het materiaal kan dus niet in één keer en niet allemaal voorafgaand aan de start van de operaties

de volgende ochtend vertrekt een *site survey team* van zo'n twintig man naar de uiteindelijk aangeboden uitzendlocatie, vliegbasis Decimomannu op Sardinië. Het eerste deel van het detachement en de vliegtuigen volgen een dag later, nog geen twaalf uur nadat ook de Tweede Kamer steun aan de missie heeft gegeven. Wetend dat een *site survey* gewoonlijk weken of zelfs maanden van tevoren plaatsvindt en vervolgens een opbouwploeg alles voorbereidt, betekent dit dat het detachement nog enkele uitdagingen te wachten staan. Gelukkig kan de *host nation* zorgen voor slaappleatsen en de initiële voeding en verder hebben we met deze

eerste lichter personeel ook de meest kritische spullen in de (K)DC-10 meegenomen. Kortom, de dag na aankomst, slechts tweeënehalve dag na het besluit van de Ministerraad, zijn we in staat te vliegen.

Decimomannu blijkt een trainingsbasis waar de Italiaanse en Duitse luchtmacht beide oefeneenheden hebben en waar eenheden geregeld langskomen voor training. Ze zijn dus gewend aan bezoekers, maar niet aan operationele inzet. Er zijn daardoor geen operationele NAVO-verbindingsmiddelen en ook het parkeren van bewapende vliegtuigen levert uitdagingen op. Om het vliegbedrijf op te starten en de samenwerking met de host nation in goede banen te leiden zijn die eerste dagen druk, lang en uitdagend. We vliegen enkele oriëntatievluchten, leggen de meest noodzakelijke verbindingen en zoeken contact met het NAVO-operatiecentrum in Poggio Renatico (CAOC 5). De NAVO blijkt nog niet helemaal klaar voor het overnemen van de luchtoperatie. Als later die week het tweede deel van het personeel aankomt, ontvangen we per koerier ook de verschillende orders. Het is best bijzonder om twee dagen na aankomst nog een Formerings- en Gereedstellingsopdracht te krijgen.

Boven Libië

Na dat weekend is de NAVO klaar om de leiding over de controle van het wapenembargo over te nemen. Maandag 28 maart is Unified Protector, want zo heet vanaf nu de operatie onder NAVO-vlag, een feit. Onze F-16's hebben samen met onze (K)DC-10 *tasking* voor een patrouille boven de Middellandse Zee ter controle van het wapenembargo. Die eerste dag zijn we zo ongeveer de enige eenheid die onder NAVO-vlag vliegt en loopt Odyssey Dawn nog parallel. De dagen daarna worden ook de buitenlandse eenheden overgeheveld naar het NAVO-commando en op 1 april neemt de NAVO ook de verantwoordelijkheid over de no-fly zone over en is de gehele operatie onder NAVO-commando. Voor ons betekent dit dat we vanaf dat moment de naleving van zowel het wapenembargo controleren

als de no-fly zone bewaken en dat we nu dus ook boven Libisch grondgebied opereren. De hoofdstad Tripoli lijkt vanuit de lucht rustig die dag. Ondertussen komt ook het materiaal stapsgewijs binnen en het logistieke plan werkt perfect. Drie dagen achter elkaar landt er een AN-124, een ingehuurd groot Russisch transportvliegtuig en de vierde dag komen de eerste vrachtwagens aan. In de juiste volgorde arriveert het materiaal en langzaam maar zeker kunnen we niet alleen de vliegtuigen vliegen, maar in voorkomend geval ook weer repareren.



Situatie aan het begin van Unified Protector: Gaddafi heeft het grootste deel van Libië nog in handen

Door de korte voorbereidingstijd, het snelle vertrek en de operatie die nog in een opbouwfase verkeert blijft het op veel vlakken improviseren. Voor het hele detachement is *McGyveren*³ een sleutelwoord en iedereen vindt dat mooi. Toch is zo'n gevoel niet onbeperkt houdbaar, want na een dag of tien hoor je soms toch ook: 'Is er nu nog geen telefoon om eens naar huis te bellen?' en 'Ik word die spaghetti een beetje zat'. Ook een soort Afghanistan syndroom begint soms rond te dwalen. Het is niet alleen het personeel dat zijn onzekerheden in 'Deci' vergelijkt met de vertrouwde omgeving in Kandahar. Ook de ondersteunende eenheden in Nederland trekken snel de vergelijking met het bekende in Afghanistan en begrijpen niet altijd waarom er bijvoorbeeld huurauto's nodig zijn, waarom de dagelijkse rapportages nog niet via het Nederlandse militaire netwerk Titaan Rood kunnen worden verzonden, of waarom we denken de poort uit te kunnen. Kortom, het

³ Improviseren met spullen die voorhanden zijn en gebruiken voor zaken waarvoor ze eigenlijk niet bedoeld zijn.

is wel goed om weer eens een andere operatie dan ISAF uit te voeren. Het is die eerste weken indrukwekkend om te zien hoe alle mensen vanaf dag één alle tasking kunnen uitvoeren, snel hun draai vinden en tegelijkertijd het detachement opbouwen zonder ooit nee te hoeven verkopen.

Dagelijks worden er vier F-16 *sorties* gevlogen en de eerste twee weken vliegt er ook elke dag een (K)DC-10. Tijdens de missies, die gemiddeld zo'n vijfenhalf uur duren, patrouilleren twee of vier F-16's in een toegewezen gebied. Daarbij wordt met de *onboard sensors* en in coördinatie met een AWACS⁴ gezocht naar mogelijke overtredingen van het wapenembargo en de no-fly zone. Hoewel de F-16's geregeld verdachte *radartracks* onderscheppen, hoeven ze nooit echt in te grijpen en is er geen wapeninzet nodig. De no-fly zone is dus zeer effectief, want vanaf de start van de operatie wordt de Libische bevolking niet meer vanuit de lucht aangevallen. Reëel gezien hebben de regeringstroepen die capaciteit ook niet of nauwelijks meer na de initiële aanvallen op vliegvelden en commandocentra tijdens Odyssey Dawn. De grootste dreiging voor de bevolking komt nu vanaf de grond en daarom concentreert de NAVO zich met name op offensieve missies: het aanvallen van gronddoelen. Daar doet Nederland niet aan mee, want dat valt niet binnen ons mandaat. Wel dragen de Nederlandse F-16's tijdens hun patrouilles bij aan deze NAVO-prioriteit door met de boordsensoren inlichtingen te vergaren. Zo worden bijvoorbeeld troepenbewegingen in kaart gebracht en doelschade bepaald. Hoewel de ingezette F-16 sensoren in eerste instantie niet gemaakt zijn voor inlichtingenvergaring maar voor doelaanwijzing, worden op deze manier toch alle in het gebied aanwezige sensoren zo optimaal mogelijk gebruikt. Meer landen met alleen een Air-to-Air taak volgen ons voorbeeld en de NAVO neemt deze *Non-Traditional ISR*⁵ capaciteit uiteindelijk constructief mee in de tasking-cyclus.

Na drie maanden wordt de missie verlengd en wordt het detachement afgelost. Weer drie maanden later gebeurt dit nogmaals. Elk nieuw detachement is in staat om binnen twee dagen

FOTO ANDD, D. DEVAAL



Nieuwe detachementen waren in staat om binnen twee dagen de lopende operatie over te nemen

soepel de lopende operatie over te nemen. Uiteindelijk opereren de Nederlandse F-16's zeven maanden vanaf Decimomannu en vliegen in die periode ruim zeshonderd operationele missies en zo'n drieduizend uur. Al met al een nieuwe operatie die voor Nederland zonder problemen of incidenten verloopt en die na zeven maanden succesvol kon worden afgesloten. In de volgende paragraaf ga ik in op enkele elementen van deze operatie die mij opvielen en die ook hebben bijgedragen aan het succesvolle verloop.

Opvallende elementen Unified Protector

Zonder hier een complete analyse te willen geven van de effectiviteit van het NAVO-lucht-optreden en van de Nederlandse bijdrage daaraan, zijn er enkele elementen die mij tijdens Unified Protector opvielen.

Snelheid

De Koninklijke Luchtmacht en de luchtmachten van onze internationale partners bleken in staat om één van de kerncapaciteiten van *air-power*, snelheid, optimaal te benutten. In enkele dagen tijd werd er in het Middellandse Zeegebied een internationale luchtvloot van meer

4 AWACS: Airborne Warning And Control System, radarvliegtuig met C2-capaciteit.

5 NTISR: Non-Traditional Intelligence, Surveillance and Reconnaissance, het vergaren van inlichtingen met sensoren die daar niet specifiek voor bedoeld zijn.

dan tweehonderd vliegtuigen opgebouwd. Voor Nederland gold dat de (K)DC-10 en de zes F-16's binnen zesendertig uur na het besluit van de Ministerraad arriveerden in het inzetgebied en de volgende dag direct konden opereren. Nu helpt het dat een (K)DC-10 en F-16's zich gemakkelijk en snel kunnen verplaatsen, maar voor zo'n snelle *deployment* is natuurlijk meer nodig. Het betekent ook dat het logistiek concept daarvoor ingericht moet zijn, dat er plannen voor in de kast moeten staan en bovenal dat het personeel daar klaar voor moet zijn. Met zo'n korte reactietijd is er namelijk geen tijd voor een opwerkprogramma, voor additionele training, voor een missiegerichte instructie (MGI), voor *teambuilding*, voor een thuisfrontinformatiedag of voor een bezoek aan het kledingmagazijn. Je moet het doen met de mensen en middelen die je hebt. De basisvaardigheden moeten dus goed zijn. Omdat we onze vliegers voor de verschillende taken en onder alle dreigingsniveaus trainen, bleek die basis ook in orde te zijn. Maar juist ook ons niet-vliegend personeel bleek in staat om per direct vanaf een vreemd veld te opereren en daar zeer snel een solide (onderhouds)bedrijf op te kunnen bouwen. De vanuit Afghanistan bekende standaard routine van formeren, opwerken, aanvullende trainingen en instructies et cetera zijn passend voor lang opende operaties, maar dus niet altijd van toepassing bij snelle inzet. Organieke en goed getrainde squadrons en ondersteunende eenheden op de vliegbases zijn daarom belangrijk voor het effectief kunnen gebruiken van de snelheid van airpower.

Flexibiliteit

In Unified Protector heeft de NAVO jachtvliegtuigen ingezet voor onder meer SEAD, AI, SCAR, DCA, OCA en RECCE.⁶ Het jachtvliegtuig bleek daarmee een flexibel en breed inzetbaar wapenplatform en tijdens één vlucht werden vaak meerdere van die taken uitgevoerd. Met de eerder in dit artikel beschreven Air-to-Air en

NTISR-taak was het Nederlandse takenpakket geheel anders dan de bestaande taak voor de F-16's in Afghanistan. Daar staat de inzet namelijk geheel in het teken van de directe ondersteuning van grondtroepen (*Close Air Support* ofwel CAS) en het zoeken naar berrmbommen (RECCE). Hoewel de Nederlandse F-16's al zo'n tien jaar onafgebroken worden ingezet boven Afghanistan – en deze operaties ook tijdens Unified Protector gewoon doorgingen – is de focus van de squadrons de laatste jaren gelukkig niet alleen op CAS gericht geweest. Daardoor waren ze nu in staat om boven Libië ook die geheel andere taken per direct uit te voeren. Het Multi Role-concept van de F-16 bewees zich in dit geval dus niet zozeer door in één operatie meerdere rollen te vervullen, maar door op twee fronten met twee totaal verschillende taakstellingen actief te kunnen zijn.

Internationale samenwerking

Er waren zestien landen die vliegende eenheden leverden voor Unified Protector. Ondanks de

FOTO: AVDD, D. DEVAL



6 SEAD: *Suppression of Enemy Air Defences* (verdediging tegen grondgebonden luchtverdediging); AI: *Air Interdiction* (aanvallen van statische gronddoelen); SCAR: *Strike Coordination and Reconnaissance* (zoeken en aanvallen van dynamische gronddoelen); DCA: *Defensive Counter Air* (luchtverdediging); OCA: *Offensive Counter Air*; RECCE: *Reconnaissance* (fotoverkenningen).

korte reactietijd bleken alle landen in staat om snel in de luchtcampagne te integreren. Het frequent in internationaal verband oefenen zorgde er voor dat deze integratie op tactisch niveau snel en soepel verliep. Vier van die landen waren overigens geen NAVO-lid.⁷ Omdat deze eenheden geen toegang hadden tot de C2-netwerken en systemen van de NAVO, leverde dat voor het ontvangen van tasking de nodige uitdagingen op, maar eenmaal in de lucht merkte je daar op uitvoerend niveau nauwelijks iets van. Deze landen pasten zich, met wat hulp van sponsorlanden,⁸ snel aan en de NAVO-procedures bleken ook voor hen goed uitvoerbaar.

Op een ander niveau was die internationale samenwerking soms moeizamer. Allereerst ging er met de overdracht van het commando van de coalitie van Odyssey Dawn naar Unified

De internationale samenwerking in Unified Protector betekende voor de Nederlandse F-16 detachementen ook het omgaan met restricties



Protector informatie verloren. Omdat onze inzet pas op dat moment begon, leek die overgang voor ons initieel juist soepel te verlopen. Luchtruimindeling, *Special Instructions* en andere van belang zijnde afspraken voor zo'n operatie nam de NAVO namelijk één-op-één over. Dit was ook nodig, want de twee operaties werden enkele dagen naast elkaar uitgevoerd.

Zestien landen leverden vliegende eenheden, wat een grote uitdaging voor effectieve internationale samenwerking betekende

Uit een *debrief* met Noorse, Belgische en Deense collega's,⁹ die aan beide operaties meededen, bleek die overgang naar het NAVO-commando echter moeizamer dan het voor ons oogde. De tijdens Odyssey Dawn opgebouwde inlichtingenpositie en de daarmee ontwikkelde *target*-lijst werd niet goed overgedragen aan de NAVO, waardoor informatie verloren ging. Dat betekende feitelijk een stap terug in de tijd. Een tweede uitdaging voor effectieve internationale samenwerking was de verdeeldheid binnen de NAVO en de internationale meningsverschillen over de interpretatie van de resolutie. Politiek gezien zal het waarschijnlijk altijd zo zijn dat er met verschillende mandaten wordt gewerkt en dat daardoor *caveats* ontstaan. Maar militair gezien zorgt dat er voor dat de *Joint Forces Commander* de eenheden minder effectief en minder flexibel kan inzetten. In Unified Protector betekende dat voor ons bijvoorbeeld dat we niet iedere tanker mochten gebruiken – en niet iedereen de Nederlandse – en dat onze vliegers soms getuige waren van aanvallen op burgers, maar niet mochten ingrijpen. Meer landen hadden gelijksoortige en andere restric-

7 De Verenigde Arabische Emiraten met F-16's en M-2000's, Jordanië met F16's, Qatar met M-2000's en Zweden met JAS-39's en tankvliegtuigen.

8 Alle niet-NAVO-landen kregen ondersteuning van een zogenoemd sponsorland: een detachement van een NAVO-partner die op dezelfde vliegbasis was geplaatst trad op als sponsor, hielp met het ontvangen van de tasking en was liaison naar de NAVO.

9 Nederland vormt samen met België, Denemarken, Noorwegen en Portugal de *European Participating Air Forces* (EPAF). EPAF werkt intensief samen op het gebied van F-16 operaties en in dat verband heeft ook een tactisch symposium plaatsgevonden over de operaties boven Libië.

ties en dit heeft er mogelijk toe geleid dat de operatie misschien langer duurde dan militair noodzakelijk was.

Dynamisch optreden

Nadat de no-fly zone na de initiële interventie, zoals de Amerikaanse voorzitter van de gezamenlijke chefs van staven Mike Mullen opmerkte 'effectively in place' was,¹⁰ lag de militaire prioriteit van de operatie minder op de luchtverdedigingstaak en meer op het uitschakelen van grondtroepen van Gaddafi die een bedreiging voor de bevolking vormden. De NAVO voerde daarvoor niet alleen aanvallen uit op statische doelen zoals munitieopslag, C2 en hoofdkwartieren, maar concentreerde zich vooral ook op dynamische doelen zoals tanks en artillerie. Dit optreden was logischerwijs veelal op of nabij de frontlinies, daar waar de troepen van Gaddafi en de opstandelingen met elkaar in gevecht waren en zich dichtbij elkaar bevonden. Nu lijkt dat dicht bij de frontlinie optreden veel op het optreden zoals dat plaatsvond en vindt in Afghanistan, maar met één groot verschil. In Afghanistan wordt daarvoor veelal gebruik gemaakt van *Forward Air Controllers* (FAC-ers), om zo via de radio zeker te stellen dat de juiste doelen worden aangevallen en er geen wapens tegen eigen eenheden worden ingezet. Maar omdat er geen NAVO-grondtroepen in Libië waren, waren er ook geen FAC-ers op de grond.¹¹ De NAVO gebruikte daarom andere procedures om zeker te stellen dat de juiste doelen werden aangevallen. Zonder op de geclassificeerde onderdelen van deze procedures in te gaan kan wel gezegd worden dat hierbij slim gebruik gemaakt is van beschikbare inlichtingen en de sensoren in de vliegtuigen. Daar waar mogelijk kreeg de vlieger de verantwoordelijkheid voor het wel of niet aanvallen en daar waar nodig kon hij via AWACS escaleren naar hoger niveau in de C2-structuur van de NAVO. Dit zorgde er voor dat de NAVO continu snel kon inspelen op nieuwe dreigingen.

Door de reeds lang lopende operatie in Afghanistan leeft misschien soms onterecht het idee dat wapens tegen gronddoelen alleen veilig in te zetten zijn door gebruik te maken van een FAC. De NAVO toonde met Unified Protector echter aan dat het, ook in zeer dynamische situaties, ook zonder eigen mensen op de grond kan. Moderne sensoren, goede inlichtingen en slimme wapens maken het mogelijk om het luchtwapen zeer nauwkeurig in te zetten en onderscheid te maken tussen legitieme en niet-legitieme doelen.

Ten slotte

Op korte termijn een nieuwe operatie opstarten is een zeldzame ervaring. In dit artikel heb ik daarom mijn ervaringen als Detco van 1(NLD)FWE-1 gedeeld en daarnaast enkele elementen van de operatie nader toegelicht. Het geeft vertrouwen te weten dat de Reaction Force-plannen werken als het er op aankomt en dat we eenheden echt heel snel kunnen inzetten. Onze doctrines, standaarden en trainingsprogramma's geven daarbij een brede basis om in te kunnen spelen op elk soort conflict en op alle mogelijke taken. Terwijl we al tien jaar boven Afghanistan opereren en de zekerheid hebben om daar nog tot minstens 2014 te blijven, waren onze training en *mindset* dus gelukkig niet alleen op CAS en RECCE gericht en bleken we ook klaar voor een nieuwe operatie met een andere taakstelling. Maar nog belangrijker dan die RF-plannen, die doctrines, die concepten en standaarden en procedures is de mens die ze gebruikt. Met voor sommigen minder dan twaalf uur waarschuwingstijd, bleken alle naar Unified Protector uitgezonden Nederlandse militairen in staat om op die korte termijn voor meerdere maanden van huis te gaan. En bovenal bleken ze in staat om vanaf de aller-eerste dag te kunnen werken in een nieuwe operatie in een nieuw inzetgebied en tegelijkertijd de werklocatie op te bouwen. En dat is de echte kracht van het bedrijf. ■

10 Admiraal Mike Mullen, *Chairman U.S. Joint Chiefs of Staff*, op een persconferentie, 20 maart 2011.

11 Ik wil niet ontkennen dat er misschien *Special Forces* in Libië waren, maar uit de evaluatie met de EPAF-partners bleek dat er niet met grondtroepen werd samengewerkt en gecommuniceerd.